

MYSTERIET RÖHM

Av fil. lic. PER ENGDAILL, Stockholm

DET finns en händelse, som för de flesta utanför Tysklands gränser förblivit en sluten bok med sju insegel, och som för många satt en skräckens stämpel på Adolf Hitlers livsverk. Det är den dramatiska uppgörelsen mellan rikskanslern och den revolterande stormavdelningsledaren Ernst Röhm.

För den socialdemokratiska pressen har Röhm blivit en hjälte. Han företrädde den sociala revolutionen inom rörelsen. Han var de kroppsarbetande S. A.-männens representant i en regering, som alltmer lät sig insnärjas i det konservativa riksvärnets och de kapitalistiska industrikretsarnas garn. Röhm var Hitlers personlige vän, men han offrades av sin ledare, därför att generaler, junkrar och finansmagnater begärde hans huvud på ett fat.

Denna art av historieskrivning är kännetecknande för de riktningar, som söka utnyttja allt för att till varje pris kasta en skugga över de män, som byggt upp det nationalsocialistiska Tyskland. Röhm som ett proletärt offer på maktens altare är en effektiv propagandakonstruktion. Med den verkliga Röhm, mannen, som i militarismen såg det politiska livets blomma, och för vilken soldatens företrädare framför alla andra i samhällslivet var en oomkullrunklig grundidé, har denna karakteristik intet att skaffa.

Ernst Röhm var bayrare. Han var född i München och blev officer vid det bayerska infanteriregementet König år 1908. Som fänrik vid krigsskolan och som ung löjtnant vid sitt regemente gjorde han sig tidigt känd genom stridigheter med kompanichefen. Röhm var en hetsporre men samtidigt var han en rätt känslig natur, för vilken orättvisor etsade sig in och satte märken. Röhm fick genom en kanske ibland något summarisk behandling under sin första officerstid en känsla för gemene mans rätt, som sedan skulle följa honom genom livet.

I världskriget deltog den unge löjtnanten med stor tapperhet och dekorerades så småningom med järnkorsets första klass. Det finns många dramatiska episoder från dessa krigså. Nästan genast

föreslogs den unge löjtnanten till en första ordensutmärkelse för tapperhet, vilken emellertid uteblev, då Röhm som stabsofficer inte borde ha befunnit sig vid den främsta skyttelinjen. Från den dagen var Röhm en svuren fiende till den civila byråkratien. Ordnarna i och för sig brydde han sig knappast om; den sortens fåfänga tycks ha varit honom rätt främmande. Men han hade en utpräglad känsla för frontens rätt, och han citerar i sina minnen med bitterhet den ofta vid fronten upprepade vitsen om att kulregnet kommer framifrån men ordensregnet bakifrån.

Två gånger under kriget blev Röhm svårt sårad. Den första gången förlorade han en del av näsan, vilket för framtiden delvis deformerat hans ansikte. Den andra gången räddades han med knapp nöd av en handlingskraftig löjtnant, som också var sårad. Det var under striderna kring Verdun år 1917. Röhm träffades av en granatskärva i bröstet vid en stormning, fortsatte emellertid, till dess att framgången var tryggad. Sedan tröto krafterna, och han måste med några andra lätt sårade kamrater dra sig tillbaka. Den lilla gruppen utsåg en kulle, som föreföll att vara skyddad utan att ana att man just skulle hamna vid en av artilleriets mest utsatta eldledningsplatser. Väl uppkommen på kullen mötte den lilla gruppen en fientlig granatskur, genom vilken Röhm återigen träffades; denna gång betydligt allvarligare. Han trodde inte längre, att han kunde fortsätta, utan tog avsked av sina kamrater. Den ena av dem lyckades emellertid rycka upp honom från marken och efter lång övertalning uppbjöd den sårade Röhm sina sista krafter och släpade sig ner i en förbindelsegrav, där han förlorade medvetandet.

Nu var fronttjänsten slut. Efter en lång lasarettvistelse fick den nyutnämnde kaptenen en kommandering till bayerska krigsministeriet, förflyttades därifrån till en divisionsstab i Rumänien och hamnade med denna division omsider på västfronten igen. Det var som stabsofficer, som Röhm fick utveckla sin organisatoriska förmåga, och det var här, som han på allvar kom i kontakt med de civila myndigheterna. Sakta och omärkligt smög sig den utveckling fram utmed de bakre linjerna, som skulle resultera i sammanbrottet. Röhm var frontens man. Han föraktade etappen, och detta förakt stegrade sig under revolutionen till ett flammande hat.

Det var kanske främst under åren närmast efter kriget, som Röhm's politiska inställning tog fastare form. Det, som först föll

honom i ögonen, var arméns bristande politiska skolning. Hade armén i november 1918 varit politisk, skulle republiken aldrig ha proklamerats. Fronten skulle inte ha tillåtit det. Men nu tänkte officerarna endast militärt. De voro så fackmässigt inställda, att det, som gick utanför deras yrkes gränser, låg utanför deras fattningsförmåga. Vad de under träget arbete byggt upp, det raserades av sluga civila politiker. Dessa synpunkter idisslar Röhm åter och åter, och som det ofrånkomliga slutpåståendet hamrar han fast sitt krav på soldatens rätt att i sista hand bestämma i politiska angelägenheter. Det är soldaten, som i krig måste ta ansvaret: då är det också soldaten, som skall gestalta freden.

Med denna åskådning kom Röhm till Hitler. Den nationalsocialistiska rörelsen syntes honom vara den enda, som politiskt vågade sjunga ut. Röhms nummer i partiet var lägre än 70. Han hörde till de äldsta. Men hans huvudsakliga politiska verksamhet under dessa första år var icke ägnad N. S. D. A. P. Det fanns vid den tiden ett otal nationella sammanslutningar i Tyskland, framför allt av försvarspolitisk natur. Röhm hade aktivt deltagit i general von Epps kamp mot den röda rådsrepubliken i München 1920, och han hade sedan kommit att organisera ett frivilligt medborgarvårn, som dock senare upplöstes. Därmed hade han emellertid dragits in i de frivilliga värförbanden, och som ledare för Münchenavdelningen av organisationen Riksflaggan spelade han en icke obetydlig roll.

Det fanns emellertid kretsar, som strävade efter en sammanslutning av alla nationella organisationer till en handlingskraftig enhet. Röhm blev tidigt en anhängare av denna tanke. I början av 1923 fick den vind i seglen. Mussolinis nyligen vunna maktställning efter marschen mot Rom hade kommit de nationella känslorna att vakna även norr om Alpena. I »det tyska kampförbundet» slöto sig en rad organisationer samman till en front, som skulle uppträda enhetligt. Dess militära ledare blev en överstelöjtnant Kriebel, som tycks ha varit en utomordentligt handlingskraftig person. Röhm kämpade hela tiden för Kriebels militära auktoritet, samtidigt som han ville låta Hitler få den politiska ledningen. Till den ändan författade Hitler på Röhms tillskyndan ett P. M. i vilket han sammanfattade kampförbundets politiska mål. Detta P. M. blev emellertid till en början föremål för allehanda diskussion mellan de olika organisationernas representanter, så att det hela, för att citera Röhm, mera kom att likna

ett parlament än en antiparlamentarisk församling. Genom skickliga manipulationer från den bayerska regeringens sida lyckades också ett par ljumma grupper att komma loss ur den av nazisternas medlemskap komprometterade samorganisationen. Riksflaggan sprängdes, och dess radikala flygel ombildades till Rikskrigsflaggan med Röhm som ledare.

Det var tillsammans med denna organisation jämte ett par andra värnförbund, som nationalsocialisterna den 8 november gjorde sin kända kupp i München. Det är här inte platsen att skildra detta kuppförsök. Här skall blott antecknas, att Röhm i spetsen för Rikskrigsflaggan på Ludendorffs order besatte krigsministeriet, där han, belägrad av riksvärn, höll stånd, till dess att Ludendorff direkt återgivit honom en personlig handlingsfrihet.

I den process, som följde efter den misslyckade revolten, blev Röhm frikänd. Månaderna dessförinnan i rannsakningsfängelset förblevo emellertid inte utan spår. Röhm var egentligen allt fortfarande en känslig människa, och fängelsevistelsen hade en mycket pinande inverkan på honom. Hatet mot det bestående samhället blev här glödande. Samvaron med kommunister och förbrytare, som ofta av den rena nöden drivits till brottslighet, öppnade ögonen för perspektiv, som den kunglige bayerske officeren förut aldrig tänkt på. Röhm var bergfast vunnit för socialismen.

Men det är typiskt, att den socialistiska inställningen endast i andra hand var socialt betingad. Kommunistsojkarna voro fanatiker som han själv. Kommunister skulle ha varit ett utmärkt material för ett kompani i första eldlinjen. Kommunister hörde inte till de feiga och försoffade. De voro framför allt inga civila ämbetsmän. Däri låg kanske deras största förtjänst.

Efter frikännandet skapade Röhm en ny värnorganisation, som skulle bli en samlingspunkt för de efter Münchenkuppen sönderfallande politiska krafterna på den nationalsocialistiska kanten. Hitler var inte alldeles med på noterna, ehuru han inte direkt satte sig emot saken. En tillfällig visit i riksdagen som representant för de »folkmedvetna» grupperna under den på våren 1924 valda riksdagens korta legislaturperiod gjorde Röhm till en svuren fiende till det parlamentariska systemet. När Hitler efter frigivningen erbjöd honom posten som chef för S. A. under förutsättning att han nedlade sin utanför det nationalsocialistiska partiet stående organisation, tackade Röhm nej. De båda människors vägar skildes för några år.

År 1928 antog Röhm ett erbjudande att följa en tysk militärmission till Bolivia, där han nedlade ett förtjänstfullt arbete i den bolivianska armén. I sina minnen betecknar han denna tid som en av de lyckligaste i sitt liv. Han fick åter vara soldat. Han fick åter ägna sig åt det främsta av alla yrken, krigets. Efter den glänsande nationalsocialistiska segern 1930 återkallades han emellertid av Hitler och antog då posten som Hitlers stabschef inom S. A.

I denna egenskap kom han sedan att kvarstå. Under de ofta nervpåfrestande åren mellan den första stora valsegern och det definitiva makttillträdet var det Röhm, som främst skötte underhandlingarna med riksvärnskretsarna, medan Göring specialiserade sig på de politiska och ekonomiska grupperna. I december 1933 inträdde han som riksminister utan portfölj i regeringen.

Kort dessförinnan hade han i *Nationalsozialistische Monatshefte* publicerat en artikel, som i hög grad har intresserat världen. Det är en uppsats, som fått titeln: S. A. och den tyska revolutionen. Röhm gör i denna artikel gällande, att den nationella resningen blott är en början till den nationalsocialistiska revolutionen. Liksom kriget förrådades av etappen, håller revolutionen på att föråldras av reaktionärer och fegingar, som aldrig vågade sticka fram näsan, när det gällde, men som nu hoppa fram ur sina hål för att kapa åt sig vinsterna.

De sociala tongångarna i denna artikel falla starkt i ögonen. Röhm var emellertid även nu i första rummet soldat. Han behövde stormavdelningarnas stöd i sin strävan att bli Tysklands främste soldat och i spetsen för tyska härar få utkräva hämnden för 1918. Bakom de sociala fanfarerna dundra i själva verket revanschkrigets basunstötter. Så länge Hitlers stabschef blott kämpade för fortsatta sociala reformer, hade han Hitlers öra. Men då dessa reformkrav utnyttjades för en agitation, vilken höll på att bli ett sprängstoff, då kunde Hitler inte följa längre. Det måste otvivelaktigt ha varit en fruktansvärd inre tvekamp, innan Hitler definitivt beslöt att utesluta Röhm ur den innersta kretsen av sina medhjälpare. Röhms tal om den äkta nationalsocialismen gick helt i Hitlers anda, men hans militarism skorrade i det sammanhanget. Hitler har intuition för det rätta ögonblicket. Röhm var en av dessa icke alltför ovanliga figurer, som nog kunna tänka både klart och skarpt, men som äro i fullkomlig avsaknad av känselspröt, som inte ha begåvats med det sjätte sinne, som gör

en politiker lyhörd för stämningar och maktlägen, och som kommer honom att handla, först när tiden är mogen.

Röhm hör till de människor, som med förbundna ögon gå sitt öde till mötes. Hitler är en känslomänniska, för vilken trofasthet och vänskap äro förpliktelser. Därför dröjer han kanske ibland längre än klokheten skulle bjuda honom, men därför reagerar han också till sist våldsammare och eruptivare än de flesta. I sådana ögonblick kan en människa av Hitlers läggning gå hur långt som helst. När Röhm inte lät hejda sig, när första varningen, permissionen i början av juni, inte hade någon följd, när andra varningen, Hess' offentliga anförande den 25 juni, inte heller uppfattades, när Röhm nästan sömngångaraktigt gick vidare, då slog Hitler plötsligt om, då utvecklade han hela det personliga mod, hela det patos, men också hela den hårdhet, som hade hållit honom uppe de fyra krigsåren som rapportkarl mellan de främsta linjerna och de bakre staberna.

Det var inte socialismen, som krossades den 30 juni. Det var förbundet mellan desperat revolutionsromantik och desperat militarism. Det är karakteristiskt, att även von Papen i det sammanhanget fick lämna regeringen. Man kan emellertid inte förstå det hela, om man inte sätter det i samband med Hindenburgs förestående död. Sommarmånaderna 1934 voro i själva verket en våldsam kraftanspanning på alla håll i Tyskland. Monarkisterna arbetade för högtryck och voro väl inte utan en viss kontakt med vice kanslern. Allt detta visste Röhm, och i den allmänna villervallan ville han tvinga Hitler över på den extrema S. A.-linjen. Jäsningen i Österrike växte för varje dag, och Röhm tycks ha räknat med ett infall över den bayerska gränsen som den nationella kraftutlösning, vars verkan skulle ha rättfärdigat »den andra revolutionen». Hitler å sin sida var alltför medveten om det utrikespolitiska lägets allvar för att ge sig in på dylika äventyrligheter. I monarkismen såg han en förstucken fiende, säkerligen med rätta. Skulle Hitlers linje kunna fullföljas, måste det bli klart åt ömse håll. Den klarheten skapades den 30 juni. Röhm var på ett underligt sätt en inkarnation av båda riktningarna. Röhm var den tyska exponenten för det våldsevangelium, som förkunnats av fronternas desperados. Om det stod proletär socialism eller aristokratisk monarki på fanan, kvittade lika. Huvudsaken var att fanan lyftes och kampen böljade vidare, dramatisk, blodig, obeveklig.